

Trudne pytania o los Ojczyzny. Konstrukcje pytające na transparentach z ukraińskich protestów ulicznych w lipcu 2025 roku

Alan Tułacz

Uniwersytet Wrocławski, Wrocław – Polska
322597@uwr.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-0284-0834>

Трудні питання про долю Вітчизни. Питальні конструкції на транспарантах з українських вуличних протестів липня 2025 р.

Алан Тулач

Вроцлавський університет, Вроцлав – Польща

АНОТАЦІЯ. Питання часто супроводжують людей, коли виникає потреба розуміння життя, світу або конкретної ситуації. Спільний законопроект № 12414, ухвалений Верховною Радою України в липні 2025 року, який фактично маргіналізує роль антикорупційних органів в Україні, спричинив низку протестів та зумовив появу нових протестних гасел, серед яких значну роль відіграли питальні конструкції. У цій статті зроблено спробу проаналізувати гасла, що зображувалися на банерах під час вуличних протестів проти суперечливого законопроекту, з позицій політичного дискурсу та лінгвістики протесту. Дослідження показує, що найчисленнішими групами питальних конструкцій є риторичні та емоційні запитання, які надають політичному дискурсу сучасної України емоційно-експресивно забарвлення.

Ключові слова: лінгвістика протесту, питальні конструкції, банери, законопроект №12414, політичний дискурс

Difficult questions about the fate of the Homeland. Interrogative structures on banners from the Ukrainian street protests of July 2025

Alan Tulach

University of Wrocław, Wrocław – Poland

ABSTRACT. Questions often accompany people when the need to understand life, the surrounding world or a particular situation arises. The controversial bill No. 12414, adopted by the Verkhovna Rada of Ukraine in July 2025 and de facto marginalizing the role of anti-corruption bodies in Ukraine, sparked a series of protests and created new protest slogans, among which interrogative structures played a significant role. This paper attempts to analyze the slogans displayed on banners during street protests against the controversial bill in light of political discourse and protest linguistics. The study demonstrates that the most numerous groups of interrogative structures are rhetorical and emotional interrogative structures, imbuing the entire political discourse in contemporary Ukraine with a specific emotional charge.

Keywords: linguistics of protest, interrogative structures, banners, Act Project No. 12414, political discourse

Wstęp

Nie bez przyczyny w oddolnych ruchach protestu obywatelskiego króluje hasło „opór jest najgłębszą formą miłości”, które po raz pierwszy wybrzmiało dzięki palestyńskiej artystce Areej Kaoud. Protest od niepamiętnych czasów jest narzędziem głośnego wyrażania sprzeciwu i buntu wobec niesprawiedliwości i braku poszanowania dla fundamentalnych zasad demokracji, równości i wolności, a zatem – narzędziem troski o szeroko rozumiane społeczeństwo obywatelskie. Narzędzie to towarzyszy Ukraińcom i Ukrainkom od początku nowego tysiąclecia w walce o ich państwo i tożsamość. Protesty odbywały się m.in. w ramach pomarańczowej rewolucji w roku 2004, kiedy demonstranci żądali ponownego przeliczenia głosów oddanych w wyborach prezydenckich, gdy wyniki zdecydowanie przechylały ukraińską scenę polityczną w stronę Moskwy [Olszewski 2005], jak i w czasie Euro-majdanu, kiedy to domagali się zniesienia władzy ówczesnego prezydenta Wiktora Janukowycza i wzmocnienia wysiłków władzy skierowanych na integrację Ukrainy z Unią Europejską (stąd przedrostek „euro-”), a co za tym idzie – odłączenia się od rosyjskiej strefy wpływów [Marples 2015]. Argumenty te wybrzmiewają również dzisiaj, kiedy Ukraińcy, nadal w warunkach stanu wojennego, zdecydowali się wyjść na ulice i pokazać swój sprzeciw wobec ustawy nr 12414, która w lipcu 2025 roku

została przyjęta przez Radę Najwyższą Ukrainy i wywołała szerokie kontrowersje natury moralnej i prawnej. Pokolenia Ukraińców swój bunt manifestują również językiem, czego dowodem są liczne transparenty pojawiające się na protestach i różnorakie środki stylistyczne w nich wykorzystywane, wpływające nie tylko na odczyt transparentu w wąskim kontekście politycznym, ale również przyciągające uwagę i zwiększające stopień zainteresowania sytuacją wśród osób spoza konkretnego kręgu. Przedmiotem zainteresowania w niniejszym artykule są konstrukcje pytające umieszczone na tych transparentach, ich funkcje i wpływ na dyskurs polityczny Ukrainy w czasie pełnoskalowej inwazji Federacji Rosyjskiej i w obliczu wojny rosyjsko-ukraińskiej od roku 2014.

Projekt ustawy nr 12414 – ogólna charakterystyka i proces legislacyjny

Do zrozumienia istoty problemu konieczne jest przedstawienie ogólnej charakterystyki projektu ustawy nr 12414 i procesu legislacyjnego, jaki przechodził w Radzie Najwyższej. Głównym celem kontrowersyjnego dokumentu, który po podpisaniu przez Prezydenta Wołodymyra Zełeńskiego uzyskał numer ustawy 4555-IX, jest wprowadzenie do Kodeksu postępowania karnego Ukrainy zmian dotyczących cech postępowania przygotowawczego przy ściganiu przestępstw karnych, szczególnie w postępowaniach dotyczących zaginięć w szczególnych okolicznościach działań wojennych [Zakon Ukrainy 2025]. Najbardziej kontrowersyjne były jednak zmiany, które dotknęły organy antykorupcyjne Ukrainy. Zgodnie z nimi zastąpiono osobę kierownika Specjalistycznej Prokuratury Antykorupcyjnej (*Спеціалізована антикорупційна прокуратура, САП/SAP*), będącego jednocześnie zastępcą Prokuratora Generalnego, „osobą, która wykonuje obowiązki Prokuratora Generalnego” – *de iure* więc odebrano kompetencje SAP i upoważnienie Prokuratury Antykorupcyjnej do dostępu do dokumentów związanych z postępowaniami przygotowawczymi. Ponadto ustawa stwierdza, iż w szczególnych wypadkach Prokurator Generalny może upoważnić do wykonywania obowiązków Prokuratora Antykorupcyjnego innego prokuratora. Ustawa zmarginalizowała nie tylko rolę SAP, ale również Narodowego Biura Antykorupcyjnego Ukrainy (*Національне антикорупційне бюро України, НАБУ/NABU*) i uzależniała *de facto* ich funkcjonowanie od Prokuratora Generalnego Ukrainy.

Projekt ustawy został wniesiony przed oblicze Rady Najwyższej 16 stycznia 2025 roku przez grupę posłów reprezentowaną przez Maksyma Pawliuka. Cztery dni później projekt ustawy trafił do rozpoznania w Komisji ds. Praw Człowieka, Deokupacji i Reintegracji Tymczasowo Okupowanych Terytoriów Ukrainy, Mniejszości Narodowych i Stosunków Międzynarodowych, która go poparła. Komisja zwróciła jednak uwagę, że według dokumentu przedłożonego do konsultacji

prokuratorzy zyskują decydującą władzę nad miejscem prowadzenia śledztwa, co może prowadzić do nadużyć natury korupcyjnej i uznaniowego przenoszenia śledztw dotyczących zaginięć do innych jurysdykcji [Vysnovok Komitetu... 2025: 2]. Do pierwszego czytania ustawy 16 kwietnia 2025 roku dołączono opinię Komisji ds. Działalności Organów Ścigania – w swoich wnioskach Komisja wyraziła konieczność wprowadzenia ogólnych zasad dotyczących miejsca prowadzenia postępowania przygotowawczego w kwestii zaginięć w szczególnych okolicznościach. Główna Komisja odpowiedzialna za ustawę poparła ją, zaznaczając jednak uwagi przekazane przez Komisję ds. Praw Człowieka i Główny Wydział Naukowo-Ekspertski Rady Najwyższej i rekomendując ją do przyjęcia za podstawę [Vysnovok na proekt... 2025]. Na posiedzeniu Rady Najwyższej 29 kwietnia 2025 roku projekt ustawy przyjęto jako podstawę, a następnie skierowano do drugiego czytania. W ramach drugiego czytania spośród 26 zmian zaproponowanych przez posłów do Rady Najwyższej Ukrainy 5 wprowadzono częściowo do drugiego czytania, 5 – w całości, zaś jedna poprawka była natury redakcyjnej [Porivnialna tablytsia... 2025]. Warto wspomnieć również o tym, że poprawki wprowadzono bez uprzedniej dyskusji nad nimi w Radzie Najwyższej, co stanowi bezpośrednie naruszenie części 1 art. 116 Regulaminu Rady Najwyższej Ukrainy. 22 lipca 2025 roku odbyło się 13. posiedzenie Rady Najwyższej Ukrainy IX kadencji, podczas którego 263 głosami przy frekwencji wynoszącej 324 posłów ustawa została przyjęta i złożona do podpisu do Prezydenta Ukrainy. Tego samego dnia wieczorem Wołodymyr Zełenski ustawę podpisał, co jest praktyką niezwykle rzadką, wręcz stanowiącą swego rodzaju precedens w ukraińskim prawodawstwie, gdyż średnio podpisanie ustaw następuje po około 26 dniach.

Kontrowersyjne zapisy ustawy, szczególnie te marginalizujące rolę SAP i NABU i uzależniające te organy od Prokuratora Generalnego Ukrainy, a także zakładające uznaniowe przenoszenie spraw do innych jurysdykcji, spowodowały szeroko zakrojone akcje protestacyjne w wielu miastach Ukrainy. Rozpoczęły się one 22 lipca 2025 roku, a więc w dzień, kiedy ustawa miała po raz ostatni być procedowana na posiedzeniu Rady Najwyższej i kiedy podpisał ją Prezydent Wołodymyr Zełenski. Swoje poważne zaniepokojenie omawianym projektem ustawy wyraziła również Unia Europejska, ponieważ niezależność organów przeciwdziałających korupcji jest jednym z istotnych warunków dalszych negocjacji akcesyjnych Ukrainy z Unią Europejską, zatem stwierdzić należy, że zaniepokojenie wyraża – wraz z Ukraińcami – również społeczność międzynarodowa.

Transparenty jako teksty

Transparenty traktowane są w ujęciu komunikacji jako system tekstualno-wizualny, który może być używany w czasie protestów do wyrażenia swoich poglądów oraz zaangażowania widowni, złożonej ze zwykłych ludzi – w kraju i poza nim [Bekjar 2015:

338]. Są one zatem, a także z uwagi na fakt kojarzenia ich niejednokrotnie z polityczną sferą funkcjonowania ludzkości, często przedmiotem badań specyficznych gałęzi językoznawstwa, a mianowicie lingwistyki tekstu i analizy dyskursu. Systematyczne zainteresowanie transparentami jako znakami tekstualnymi pojawia się również jako przedmiot badań semiotyki, w związku z czym nie sposób nie ująć także tej perspektywy. Przykładem mogą tu być transparenty pojawiające się podczas zrywów o charakterze protestacyjnym – np. w historii najnowszej Polski były to protesty w ramach Strajku Kobiet, powiązane z zaostreniem prawa aborcyjnego w 2020 roku [O’Toole 2024], a w historii Ukrainy – chociażby protesty powiązane z Euromajdanem. Transparenty należy w tym ujęciu traktować jako specyficzny, multimodalny rodzaj tekstu, w którym element tekstualny nierzadko połączony jest z przekazem wizualnym. W ujęciu semiotyki zatem użycie transparentów w akcjach protestacyjnych traktować należy jako akt „semiotycznej demokracji” bądź „semiotycznego nieposłuszeństwa”, czyli zdecydowanej społecznej reakcji na różnego rodzaju zachowania i wypowiedzi, również w kontekście protestów ściśle politycznych [Piekot 2016: 10], takich jak protesty mające miejsce na terenie Ukrainy w związku z projektem ustawy nr 12414.

Transparenty traktować można również jako specyficzny rodzaj gatunku tekstu, próbuje się bowiem wskazać ich miejsce we wzorcach gatunkowych tekstu zaproponowanych przez Wojtak [2004: 16], a mianowicie mających aspekt strukturalny, pragmatyczny, poznawczy i stylistyczny. Ujmując wszystkie te konteksty, transparent można zdefiniować jako krótką, głównie tekstualną, formę komunikacji, wykorzystywaną w celu wyrażenia niezadowolenia z konkretnej sytuacji politycznej i która zawiera w sobie środki stylistyczne mające przykuć uwagę i zwiększyć świadomość odbiorcy w pewnych kwestiach politycznych. Przeważnie takie formy tekstualne pisane są ogromnymi literami, odręcznie, ponieważ transparenty muszą być dobrze widoczne dla ludzi biorących udział w wydarzeniu oraz dla mediów, które rejestrują ich obecność w czasie protestów [Callies 2023: 961]. Taka definicja robocza w pełni pozwala na to, by transparenty badać z wykorzystaniem narzędzi specyficznych dla lingwistyki tekstu i dyskursu, a także, by podjąć próbę zbadania wpływu języka na politykę i na odwrót.

Konstrukcje pytające w ujęciu lingwistyki

W literaturze przedmiotu wskazuje się brak jasnego powiązania między konstrukcjami pytającymi jako syntaktycznymi formami a zadawaniem pytań. Czasem syntaktyczne pytania nie są używane w standardowym ujęciu, jako pytania mające na celu udzielenie nowych informacji [Koshik 2005: 1]. Warto zastanowić się nad pytaniami i ich funkcjami szczególnie w ujęciu ukraińskiej składni.

Kalenyk Shulzhuk [Shulzhuk 2004: 43] traktuje konstrukcje pytające, będące zdaniem, jako jedną z podstawowych jednostek syntaktycznych języka ukraińskie-

go. Wskazuje się również, że są to konstrukcje zdaniowe, w których „specyficznymi zasobami języka wyraża się chęć upewnienia się w czymś lub dowiedzenia się czegoś” [Vintoniv ta in. 2018: 232]. Traktować to należy jako faktyczną, główną funkcję konstrukcji pytających. Wyróżnia się pięć głównych typów konstrukcji pytających: pytające właściwe, które mają na celu uzyskanie konkretnej informacji; pytająco-twierdzące, zawierające w sobie zarówno pytanie, jak i odpowiedź; pytająco-przeczące, negujące istotę wyrażoną w pytaniu; retoryczne, oraz pytająco-motywacyjne, czyli zdania, których celem jest uzyskanie niebezpośredniej informacji dotyczącej motywacji rozmówcy do konkretnego działania [Zahnitko 2009: 21]. W nowszych publikacjach Anatolij Zahnitko i Halyna Myronowa [2013: 29] wyróżniają również pytania emocjonalne, które, jak wskazuje nazwa, mają wyrażać konkretne emocje mówcy.

Z uwagi na to, że największą część konstrukcji pytających zbadanych w ramach niniejszego artykułu stanowią pytania retoryczne, stosowne będzie opisanie ich nieco szerzej. Zgodnie z definicją podaną przez Koshik [2005: 2], są to pytania, które – z uwagi na oczywistość odpowiedzi – odpowiedzi nie wymagają bądź odpowiedź ta nie jest oczekiwana ze strony współrozmówcy. Kukiela [2010: 91] wskazuje, że służą też jasnemu wyrażeniu stanowiska przez nadawcę komunikatu, co jest szczególnie istotne w kontekście lingwistyki politycznej, nadając komunikatowi jasne i zrozumiałe polityczno-społeczne ukierunkowanie. Dodatkowo, badania Miasoiedovej [2015: 120] pozwalają doprecyzować charakterystykę pytań retorycznych. Badaczka na przykładach pokazuje bowiem, że w pewnym kontekście pytania retoryczne mogą również pełnić funkcję apelacyjną, odnosząc się i zwracając się do ogólnego systemu wartości ludzi, co także ujawnia się w dalszej przeprowadzonej analizie.

W ujęciu transparentów wykorzystywanych w ramach protestów i dyskursu politycznego natomiast wskazuje się na funkcje poboczne, istotne dla kontekstu wykorzystania, m.in. nadanie ekspresywnego zabarwienia tekstowi, aktywizację uwagi (jak wspomniano wyżej) bądź zachęcenie do podjęcia działań. Funkcje poboczne nie służą uzyskaniu informacji, a ich przekazowi, szczególnie w kontekście emocji i wyrażania dezaprobaty wobec konkretnych działań [Kobchuk, Zahnitko 2021: 168], dlatego ich wykorzystywanie na transparentach jest w pełni uzasadnione i nadaje tekstowi specyficzny wydźwięk emocjonalny. Często ich wykorzystywanie służy też do skonstruowania pytania retorycznego.

Opis badania

Hasła ujęte na transparentach w trakcie lipcowych protestów przeciwko projektowi ustawy nr 12414, które znaleziono w ukraińskojęzycznych mediach społecznościowych i na ukraińskich portalach informacyjnych, spisano w korpus haseł protestacyjnych, liczący 450 pozycji. Spośród wszystkich wskazanych pozycji wyodrębniono

86 haseł zawierających konstrukcje pytające (tj. zakończone znakiem zapytania), dokonano ich podziału zgodnie z metodologią wskazaną przez Zahnitkę i Myronową [2013], a następnie dokonano analizy, by ocenić funkcje tych konstrukcji we współczesnym dyskursie politycznym Ukrainy. Warto zauważyć, że zaproponowany korpus haseł nie jest pełny – w trakcie protestów pokazywano wiele transparentów, które ostatecznie z różnych przyczyn nie znalazły się w korpusie, natomiast z uwagi na objętość można traktować go jako relatywnie reprezentatywny w kontekście niniejszego badania.

Analiza i wnioski

Na podstawie metodologii rozdziału konstrukcji pytających stworzonych przez Zahnitkę i Myronową, podzielono konstrukcje pytające z haseł protestacyjnych (łącznie 86 konstrukcji w korpusie) na sześć grup na podstawie ich specyficznych cech. Największą grupę konstrukcji pytających zawartych na transparentach z protestów stanowią pytania retoryczne (29), zaś najmniejszą liczebnie grupą są pytania motywacyjne (1). Warto zauważyć także, iż w trakcie klasyfikacji nie można było przydzielić konstrukcji pytających jednoznacznie do konkretnej grupy z uwagi na fakt, iż wskazane konstrukcje przejawiały cechy specyficzne dla więcej niż jednej grupy, stąd też postanowiono wyodrębnić je w osobnej grupie, nazwanej roboczo konstrukcjami niejednoznacznymi (9). Przykłady zdań z kategorii wskazanych powyżej znajdują się w tabeli 1.

Tabela 1. Kategoryzacja konstrukcji pytających z wybranymi przykładami zawartymi w korpusie haseł

Kategoria (liczba konstrukcji w korpusie)	Wybrane przykłady zdań występujących w korpusie
Pytające właściwe (13)	<i>Якого народу ви слуги?, За що боровся Євромайдан?, Що ми будували останнє десятиліття?</i>
Pytająco-twierdzące (10)	<i>Закон для відлову незручних?, Корупція – нова нацбезпека?, Знову тишком-нишком?</i>
Pytająco-przeczące (4)	<i>Вам ще ніхто не казав, що це дуже погана ідея?, Немає бюро, то і немає корупції?</i>
Retoryczne (29)	<i>Історія не вчить?, В яку сторону воюємо?, Куди занести, щоб скасувати #12414?</i>
Pytająco-motywacyjne (1)	<i>Може, замість НАБУ та САП ліквідуємо пару корупціонерів?</i>
Emocjonalne (17)	<i>Депутати, що з їбалом?, Знову 30 срібників?, Ви нас за дурнів маєте?</i>
Niejednoznaczne (9)	<i>ЗЕбубо, що ти зробив з НАБУ?, Нахуя мені система, що працює проти мене?, Президент – ти з нами чи проти нас?</i>

Sama dokonana próba kategoryzacji tych konstrukcji mówi wiele o tym, co kształtuje obecny dyskurs polityczny w Ukrainie. Pytania retoryczne, dominujące we wskazanym korpusie, zakładają bowiem z góry znaną odpowiedź – ta odpowiedź nie jest wymagana od interlokutora, np. *Я воював за це свавілля?, Совість теж бере хабари?, Гарант конституції чи гарант корупції?*. Miasoiedova [2015] wskazuje głównie na części *хіба* i *невже* jako apelacyjne w kontekście pytań retorycznych w gramatyce ukraińskiej, co widoczne jest również w jednym z wybranych haseł obecnych w ramach korpusu: *Невже за стільки років ви достатньо не нажили, щоб заробляти гроші копаючи могили?* [*sic!*]. Pytania te zatem, w świetle przedstawionej wcześniej charakterystyki, a szczególnie cechy wskazanej przez Kukię [2010], traktować należy w dyskursie politycznym jako specyficzną metodę społecznej debaty nad wprowadzanymi zmianami, zwłaszcza, kiedy debata i konsultacje społeczne wcześniej, na etapie przygotowywania projektu ustawy, były ograniczone. Retoryczne pytania w ramach dyskursu protestacyjnego w Ukrainie były również zachętą dla pozostałej części ukraińskiego społeczeństwa do przemyśleń na temat stanu państwa, a także odnosiły się do ludzkich emocji i jednocześnie zachęcały ukraińską społeczność do dołączenia do akcji protestacyjnych.

Nie tylko pytania retoryczne są odniesieniem do emocji ludzi – pytania emocjonalne, które w korpusie stanowiły drugą najbardziej reprezentatywną grupę (17 przykładów), odzwierciedlały silne negatywne uczucia wobec nie tylko członków Rady Najwyższej, ale samych najwyższych przedstawicieli państwa, a także wyrażały głęboki żal i utratę zaufania do władzy w kwestii prawodawstwa i jawności. Jednocześnie pozwalały też nadawcom na wyartykułowanie emocji poprzez wykorzystywanie wulgaryzmów (np. *Скільки блять можна?* [*sic!*], *Кого ви хотіли найбаму?*), które zawierają w sobie bardzo silny ładunek emocjonalny. Kolejnym zabiegiem mającym nadawać emocje konkretnym konstrukcjom pytającym, jest wykorzystanie sarkazmu (np. *Знову 30 срібників?*, *Ви що, безсмертні?* [*sic!*]) – ten zabieg, co zaznacza się w podanych już przykładach, wykorzystuje przede wszystkim ironiczne zabarwienie wypowiedzi poprzez nawiązanie do konkretnych wydarzeń historycznych (w jednym z wyżej wspomnianych przykładów – biblijna zdrada Judasza mająca w ironiczny sposób podkreślić to, że Ukraińcy czują się zdradzeni przez swoje władze) bądź wykorzystanie hiperboli. Emocjonalność komunikatu na transparentach wyrażano również specyficznymi zabiegami interpunkcyjnymi, takimi jak zwielokrotnienie znaków interpunkcyjnych (np. *Шоб що?! [sic!]*, *Бля, серйозно?! [sic!]*) – konstrukcje pytające w tym przypadku są zwielokrotnione poprzez wykorzystanie wykrzyknienia, nadając mocniejszy ładunek emocjonalny wypowiedzi.

Konstrukcje pytające właściwe, nazywane również pytaniami właściwymi (13 przykładów w korpusie), w sposób aktywny poszukują odpowiedzi na konkretne pytania dotyczące trudnej sytuacji w Ukrainie, a także wyrażają wątpliwości co do intencji władz. W korpusie, mimo zasad składni języka ukraińskiego wskazanych

przez Zahnitkę i Myronową, bardzo często stanowią również specyficzny sposób językowej prowokacji, nieco łamiąc konwencję swojej roli wskazaną w gramatykach języka ukraińskiego, np. *Якого народу ви служи?*. Przytoczone pytanie nie tylko jest bezpośrednim odniesieniem do nazwy partii, do której należy prezydent Wołodymyr Zełeński, wskazując na konkretny kierunek polityczny, ale również wyraża wątpliwości odnośnie do tego, czy prezydencka frakcja faktycznie służy narodowi ukraińskiemu, czy też jest inny, który stanowi obiekt zainteresowania ukraińskich władz. Kolejnym, nieco prowokacyjnym przykładem, jest choćby pytanie *Що ми будували останнє десятиліття?*, zmuszające do przemyśleń nad odzyskaniem przez Ukrainę niepodległości, pomarańczową rewolucją, wydarzeniami Euromajdanu i drogą Ukrainy do Unii Europejskiej. Pytanie to oczekuje odpowiedzi od ukraińskiego społeczeństwa, a także od frakcji władzy, ale oczekiwanie to w tym wypadku połączone jest z zachętą do refleksji – odpowiadając na nie, politycy i obywatele przypominają sobie wydarzenia historyczne, powiązane z rewolucjami społeczno-politycznymi w Ukrainie i wskazują jasne cele dalszej walki. Formalnie, zgodnie z zasadami ukraińskiej składni, pytania właściwe (są przyporządkowane do tej kategorii, ale często zawierają drugie dno, zmuszają do refleksji nad stanem społeczeństwa i dyskursu politycznego).

Pytania twierdzące (10 przykładów w korpusie) mają nieco ironiczny ładunek – pytanie zadawane jest w taki sposób, że odpowiedź twierdząca jest zawarta już w pytaniu i ujawnia się np. za pomocą intonacji lub konkretnych zabiegów interpunkcyjnych. Znak zapytania należy tutaj traktować jako ironiczny zabieg mający emocjonalny ładunek i nieco kąśliwy ton, np. *Закон для друзів, не для країни?* – pytanie to można potraktować jako zdanie sarkastyczne, mówiące o tym, że wspomniana ustawa nie jest aktem prawnym, który w swojej formie służy państwu ukraińskiemu, ale ściśle wybranej grupie, często powiązanej z prezydentem (stąd ukraińskie określenie *друзі*, oznaczające „przyjaciół”, mające niebezpośrednio uderzyć w środowisko prezydenckie). Kolejnym interesującym przykładem pytania pełniącego z punktu widzenia składni funkcję twierdzącego jest zawarte w korpusie *Знову тишком-нишком?*. Konstatuje ono sposób procedowania zmian w ukraińskim prawodawstwie i podkreśla, że zmiany te były wprowadzane w tajemnicy przed społeczeństwem, bez jasnej informacji na temat skutków, które powodują dla przeciętnego obywatela. Pytanie zaznacza również, że nie jest to pierwsza taka sytuacja, kiedy zmiany w kodeksach Ukrainy są w taki sposób przygotowywane.

Pytania niejednoznaczne (9 przykładów w korpusie), których z powodu specyficznych cech syntaktycznych i specyficznego nacechowania nie można było jednoznacznie przydzielić do konkretnych grup, w większości były zwrotami do władzy – nie tylko wyrażały emocje, a często można traktować je wręcz jako apelacyjne bądź retoryczne (np. *Які до біса канікули?*, *Що скажуть партнери?*, *Совість по скільки?*).

Retoryczna, emocjonalna, a czasem ironiczna i sarkastyczna natura pytań, jakie pojawiały się w trakcie lipcowych protestów przeciwko przyjęciu projektu ustawy nr 12414, były dla ukraińskiego rządu jasnym sygnałem niezadowolenia społeczeństwa z kierunku, w jaki prowadził Ukrainę wyżej wymieniony projekt. Mimo oczywistych silnych i negatywnych emocji skierowanych w stronę władzy, Ukraińcy w ten sposób chcieli zaprezentować troskę o przyszłe losy ojczyzny, która w 2022 roku stała się kandydatem do Unii Europejskiej. Retoryczne pytania, pełne emocjonalnego ładunku, zmuszają nie tylko innych obywateli, ale też – a może nawet przede wszystkim – społeczność międzynarodową, która sprawą ukraińską zaczęła zajmować się od momentu wybuchu pełnoskalowej wojny – do refleksji nad przyszłością państwa i narodu ukraińskiego, jednoznacznie wskazując kurs, w jakim obywatele chcieliby poprowadzić swój naród: *Ми можемо Майдан-20, хочемо?*.

References

- Bekjar M., *Space, language and power: The rhetoric of street protests*, „Socioloski pregled”, 2015, t. XLIX, nr 3.
- Callies M., *Politics and fan communication in football stadia in Germany: A multimodal linguistic analysis of protest banners*, „Soccer & Society”, 2023, t. 24, nr 7, s. 958–973.
- Kobchuk Y.Y., Zahnitko A.P., *Funktsiini osoblyvosti pytalnykh rechen u politychnomu dyskursi*, „Visnyk studentskoho naukovohto tovarystva DonNU imeni Vasylia Stusa”, 2021, t. 1, nr 13, s. 166–169.
- Koshik I., *Introduction*, [w:] Koshik I., *Beyond rhetorical questions: Assertive questions in everyday interaction*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2005.
- Kukieła E., *Zabiegi retoryczne w dyskursie politycznym, czyli jak powiedzieć wszystko, co trzeba i tylko to, co trzeba?*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Linguistica”, 2010, t. 45, s. 77–93.
- Marples D.R., *Introduction*, [w:] Marples D.R., *Ukraine's Euromaidan. Analyses of a civil revolution*, Stuttgart: Ibidem Press, 2015.
- Miasoiedova S.V., *Rytoryczne pytannia iak zasib vyrazhennia nepriamoho sponukannia v suchasnij ukrainskij movi*, „Molodyi vchenyi”, 2015, nr 9 (24), cz. 1, s. 118–121.
- Olszewski T.A., *Wybory prezydenckie na Ukrainie, październik-grudzień 2004*, Warszawa: Ośrodek Studiów Wschodnich, 2005.
- O'Toole O., *Rhetorical strategies in Poland's women's strike: The diffusion of „semiotic disobedience” through protest banners and signage*, „Современа филологија”, 2024, t. 7, nr 1, s. 15–28.
- Piekot T., *Mediacje semiotyczne. Słowo i obraz na usługach ideologii*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno, 2016.
- Porivnialna tablytsia do proektu Zakonu Ukrainy pro vnesennia zmin do Kryminalno-protse-sualnogo kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvostei dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz znyknenniam osib bezvisty za osoblyvykh obstavyn v umovakh voiennoho stanu*, <https://itd.rada.gov.ua/b87c518c-0980-423b-82db-e1cac592fd87>
- Shulzhuk K.F., *Syntaksys ukrainskoi movy*, Kyiv: Vydavnychy tsestr „Akademiia”, 2004.

- Vintoniv M.O., Vintoniv T.M., Mala Y.V., *Syntaksychni zasoby ekspresyvizatsii v ukrainskomu politychnomu dyskursi*, Vinnytsia: „Tvory”, 2018.
- Vysnovok Komitetu Verkhovnoi Rady Ukrainy z pytan prav liudyny, deokupatsii ta reintehratsii tymchasovo okupovanykh terytorii Ukrainy, natsionalnykh menshyn i mizhnatsionalnykh vidnosyn shchodo reiestr. no. 12414 vid 16.01.2025, <https://itd.rada.gov.ua/2dcbfdad-a016-4c66-8112-f13e4b44a295>
- Vysnovok na proekt Zakonu Ukrainy „Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvosti dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz znyknenniam osib bezvisty za osoblyvykh obstavyn v umovakh voiennoho stanu” (reiestr. no. 12414 vid 16.01.2025), <https://itd.rada.gov.ua/b87c518c-0980-423b-82db-e1cac592fd87>
- Wojtak M., *Gatunki prasowe*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2004.
- Zahnitko A., *Ukrainskyi syntaksys. Teoretyko-prykladnyi aspekt*, Donetsk: Vyd. DNU, 2009.
- Zahnitko A., Myronova H., *Syntaksys ukrainskoi movy. Teoretyko-prykladnyi aspekt*, Brno: Masarykova univerzita, 2013.
- Zakon Ukrainy no 4555-IX „Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy shchodo osoblyvosti dosudovoho rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, poviazanykh iz znyknenniam osib bezvisty za osoblyvykh obstavyn pid chas dii voiennoho stanu”, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4555-20#Text>